

УДК 78.071.2

ГОТОВНІСТЬ ДИРИГЕНТА ДО ПРОВЕДЕННЯ РЕПЕТИЦІЙНОЇ РОБОТИ З КОЛЕКТИВОМ ВИКОНАВЦІВ

Цюряк Ірина Олександрівна
к.п.н., доцент,
Стецюк Євген Дмитрович
викладач,
Грушак Ірина Володимирівна
концертмейстер
Житомирський державний університет
імені Івана Франка
м. Житомир, Україна
tsyurya050@gmail.com

Вступ. Вагомим компонентом сучасного соціокультурного простору виступає музичне мистецтво, яке втілює призначення дієвого фактору культурного співробітництва України, що на межі ХХ–ХХІ століть пережило помітні зміни форм, напрямів, стилів та має колосальну географію. Зазначимо, що на сьогодні у концертній практиці колективів на перше місце виходить не лише досконалий виконавський компонент, але й сміливі експерименти, видовищні постановки та режисерські задуми втілення художнього образу твору. У зв'язку з цим особлива увага надається своєрідному підсиленню значущості репетиційного процесу, адже, як відомо, розвиток колективу виконавців у технічному й художньому відношенні багато в чому залежить саме від цього виду діяльності [6].

Мета роботи: окреслення деяких організаційних основ щодо готовності диригента до проведення репетиційної роботи з колективом виконавців.

Матеріали та методи базуються на комплексному підході, який пов'язує застосування культурологічних, естетичних, історичних принципів дослідження та сучасних напрямлень музикознавства й культурології. Були застосовані: аналітичний метод (аналіз сучасної літератури та джерел), метод спостереження, метод узагальнення та метод осмислення фактологічного матеріалу.

Результати та обговорення. Зазначимо, що деякі диригенти у своїй роботі наприклад, з хоровими колективами, застосовують так званий прийом «перемішування» виконавців (тобто розташовують їх таким чином, щоб з обох боків від кожного виконавця знаходився представник іншої партії). Хор виставляється в один ряд у формі великого півкола. Такий прийом сприяє розвитку гармонійного слуху, відчуття своєї партії, покращення виконавської майстерності. Для слухача в залі музичні композиції, що виконуються у такий спосіб, набувають нового, яскравого, незвичного тембрального забарвлення. Необхідними умовами успішного користування цим методом є: досягнення ансамблевості (як всередині кожної з партій, так і в колективі в цілому); знання партій кожним виконавцем; наявність у колективі досвідчених співаків.

Важливою стає і чистота інтонації. Для досягнення чистої, бездоганної хорової інтонації не достатньо лише вивчення твору по партіях. Інколи, під час роботи над складним твором, слід працювати з кожним співаком окремо. На нашу думку, найефективніше це потрібно робити у два засоби:

- в першу чергу, досягти чистого звучання кожного виконавця (тобто запропонувати проспівати партію сольно). Якщо виникає потреба, корегувати виконання. Застосовувати цей спосіб краще з музичним супроводом, навіть якщо твір написаний *a cappella*. У даному випадку значно посилюється роль концертмейстера;

- після досконалого вивчення партії запропонувати виконавцям проспівати в ансамблі, при чому в кожній партії мусить бути лише один виконавець (тобто проспівати твір дуєтом, тріо чи квартетом. Після чого змінювати виконавців, доки не проспівують усі учасники колективу). Під час виконання твору не рекомендується застосовувати музичний супровід (навіть якщо він передбачається). Таким чином, хористи починають прислуховуватись один до одного та намагатися тримати гармонійний лад. Якщо кожен твір вчити саме так – згодом інтонація всього хору буде чистою, що сприятиме розвитку слуху та відчуття гармонійного ладу, а вивчені твори звучатимуть гарно, навіть якщо його тривалий час не повторювати.

Ще одною поширеною проблемою є досягнення чіткої дикції. Трапляється так, що хорівий колектив звучить яскраво: інтонаційно чисто та емоційно, але для слухача залишається незрозумілим текст твору. Для усунення цього недоліку пропонуємо декілька способів:

- під час роботи над твором керівник має звернути увагу на чітку, з деяким перебільшенням вимову тексту, особливо на високих нотах чи в тому випадку, якщо твір повинен виконуватись у швидкому темпі;
- промовляти текст у ритмі, поступово збільшуючи темп. Даний спосіб сприятиме прискоренню вивчення літературного тексту колективом;
- під час розспівування використовувати вправи для вдосконалення дикції (на розгляд самого керівника колективу).

Окрім озвучених проблем, варто нагадати про рівень підготовки керівника колективу виконавців. На сьогодні далеко не всі керівники колективів мають спеціальну музичну освіту, проте посада вимагає від нього певних знань та вмінь. І, навіть, якщо диригент має відповідну освіту, з плином часу навички та знання втрачаються, тому, окрім постійної роботи з колективом, керівник повинен:

А) Займатися самопідготовкою, до якої відносяться наступні пункти:

- вивчення партитур, над якими згодом буде проводитися робота в колективі;
- читання нот з аркушу будь-якої складності;
- гра-соло на музичному інструменті (баян, фортепіано, тощо) як супроводу до творів, що вивчаються, так і як окремі інструментальні твори.

Б) Постійно поповнювати свої теоретичні знання:

- відвідувати семінари, конференції, лекції, майстер-класи інших відомих керівників колективів;
- читати наукові видання, присвячені даному спрямуванню.

Пропонуємо деякі *рекомендації керівникам колективів, зокрема, на прикладі диригентів хору.*

Для досягнення успіху та високої майстерності у роботі з колективом не варто боятися використовувати інноваційні методи.

Експериментувати з розміщенням хористів та формами проведення репетиції.

Проводити індивідуальні заняття з новими, малодосвідченими артистами хору.

Перед виступом (якщо є можливим) працювати у приміщенні, в якому безпосередньо буде проводитися концертний виступ.

Напередодні виступу, на генеральній репетиції, не змушувати колектив «викладатись на повну», а повторювати лише проблемні уривки концертної програми.

Репетиційна робота повинна проводитися в колективі виконавців систематично протягом всієї його творчої діяльності. Дуже важливо, щоб вона не носила навчально–образний характер, а наслідувала чисто практичні цілі, особливо на початковому етапі. Кожен учасник і колектив в цілому повинні реально відчувати від такої роботи практичну користь. В процесі засвоєння складних за фактурою творів варто поглиблювати музично–теоретичні знання його учасників, ознайомлюючи їх з основами гармонії й поліфонії (на це звертати увагу безпосередньо на початковому етапі вивчення репертуару!). Виконання творів, викладених у різних музичних структурах, вимагає від учасників колективу знань з музичних форм, а виконуючи твори різних епох і народів, виконавці повинні мати уяву про стилістичні особливості й жанри музики і т. ін. Удосконалювати це необхідно постійно в процесі роботи над репертуаром.

Концертно–виконавська діяльність – найважливіша частина творчої роботи колективу. Вона є логічним завершенням всіх репетиційних процесів. Публічний виступ колективу викликає у виконавців певний психологічний стан, який визначається емоційним піднесенням, хвилюванням. Артисти відчують радість від доторку зі світом художніх образів, інтерпретаторами яких є вони самі, адже творчий контакт з аудиторією слухачів має велике значення для артистів. Кожен концертний виступ повинен бути добре підготовленим.

Недостатньо якісно підготовлений виступ, мала кількість слухачів в концертній залі породжує розчарування виконавців, незадоволення діяльністю самого колективу, а невдалі виступи приносять глибокі переживання його учасникам, що інколи призводить до розпаду колективу.

Слід сказати, що важливою в роботі виконавців над творами є інтерпретація, яка вимагає художнього осмислення музичного образу кожного сольного епізоду і втілення його в реальне звучання. Зважаючи на широку і різнопланову палітру репертуару, для цього потрібен неабиякий виконавський та життєвий досвід, музично–теоретичні знання, а часом – інтуїтивні відчуття трактування сольної партії в залежності від жанру, стилю, епохи виконуваного твору. Добре знаючи індивідуальні дані та психологічні особливості кожного артиста, диригентові завжди вдасться підібрати солістів для виконання певного твору, де вони могли б себе найповніше реалізувати і презентувати.

Достатньо перспективним напрямком розвитку сучасного музично–виконавського мистецтва є розширення меж тих стилів, які виконує той чи інший тип колективу. Мається на увазі, що сучасний стан музичної культури вимагає уникнення певних стандартів, пов'язаних з використанням тієї чи іншої манери виконання. Надзвичайно велике різноманіття виконавських складів колективів – від камерних до великих, що включають і вокалістів, й інструменталістів, дозволяють втілити широкий спектр композиторських задумів. За сучасних умов найбільш доцільним є функціонування колективів, які мають більш широкі виконавські можливості (стосовно і складу, і репертуару, що виконується). Це стосується як професійної майстерності артистів, так і тих стильових напрямків, в яких вони працюють.

Відзначимо, що в останні роки почало виникати багато проектів, пов'язаних з просуванням виконавських колективів різного складу. Насамперед, мова йде про те, що керівники цих колективів відшукують можливість популяризації їх діяльності, а внаслідок поширення музики естрадного спрямування, ряд колективів демонструє прагнення до включення хітів поп– та рок–музики до власного репертуару. Причому можливі варіанти, коли ці пісні

виконуються у дещо зміненому, порівняно з оригінальним текстом вигляді. Таким чином відбувається їх адаптація до звичного репертуару та специфіки виконавської манери колективу.

Проте існують й приклади, коли колектив виконує естрадні твори в оригінальному вигляді. Подібний підхід пов'язаний з вимогою появи універсальних виконавців, які однаково легко можуть адаптуватися не лише у, наприклад, народній манері, але й вільно себе почувають в академічній, а у разі виникнення такої потреби – з легкістю застосувати елементи естрадної. Приклади подібної адаптації творів для хорового виконання наявні у творчому доробку та концертній діяльності камерного хору «Хрещатик» (м. Київ), яким створено ряд проєктів різного спрямування; художньо–жанрові інновації виконавства ми спостерігаємо на прикладі академічної хорової капели «Орея» та ансамблю «Солісти Філармонії» (м. Житомир). Такі концерти привертають чималу увагу глядачів, що сприятиме їх зацікавленості у різноманітних проєктах виконавців колективів.

Висновки. Таким чином, розвиток музичного простору вимагає постійного перегляду аспектів виховання виконавських колективів. Концертна практика диктує все нові й нові вимоги до артистів. Актуальності не втрачають необхідність: вправного володіння голосовим апаратом, інтонаційної чистоти, використання природного звуку, імпровізаційності, видобування специфічних інструментальних виконавських прийомів тощо. На завершення наведемо вислів відомого диригента та коуча у сфері лідерства Ітая Тальгама: «Краща порада, котру можна дати людині, яка хоче розвиватися, – почати мислити поняттями «розширення» та «прийняття», а не «виключення» та «відмови» від будь–яких якостей» [8].

Список літератури

1. Батовська О.М. Сучасне академічне хорове мистецтво а cappella як системний музично–виконавський феномен : автореф. дис. ... доктора мистецтвознавства: 17.00.03. Одеса, 2019. 34 с.

2. Бондар Є.М. Художньо–стильовий синтез як феномен сучасної хорової творчості : монографія. Одеса : Астропринт, 2019. 388 с.
3. Кречко Н.М. Онлайн–виступи хорових колективів: роль та значення в освітньому процесі // *Інноваційна педагогіка. Вип. 33. Т. 2.* 2021. С. 150–153.
4. Особистісно орієнтовані технології навчання у диригентській підготовці студентів–початківців / уклад.: І.О. Цюряк. Є.В. Роговська. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2022. 80 с.
5. Перцова Н.О. До питання розвитку професійної майстерності артиста хору в ХХІ ст. *Молодий вчений.* 2017. № 2. С. 93–96.
6. Смирнова Т.А. Хорознавство (історія, теорія, методика) : навч. посіб. Видання третє, доповнене, Харків: ХНПУ, «Федорко», 2018, 212 с.
7. Станіславська К.І. Мистецько–видовищні форми сучасної культури : монографія. Вид. друге, перероб. і доп. К. : КАКККіМ, 2016. 352 с.
8. Итай Тальгам – Несведущий маэстро : URL: <https://www.youtube.com/watch?v=px7bG1BiQQ8> (дата звернення: 27.12.2023).